

רבינו גרשום

סה:

ואין ראשו ארוך ניצעי צהדי הנך שלשה סימנים משום דסבירא הוא לרבווי סימן דגרוע מכולהו וריצ"א מפרש שאין שום מין חגב שהוא חסר מהנך ארבעה סימנים דמתני' שלא יהא חסר כמו כן או ראשו ארוך או סימן אחר צהדיה אבל אפשר שחסר סימן של ראשו ארוך ויהיה לו ארבעה סימנים דמתניתין ואי"ת דהשתא משמע דלתנא דבי רבי ישמעאל ולתנא דמתניתין שרי ראשו ארוך וצמסקת שבת בשלהי פרק רבי עקיבא (דף 5:) גמי אמרינן דרב כהנא מעבר שזשיפא אפומא א"ל רב שקליה כי היכי דלא נימרו מיכל קא אכיל ליה וקא עבר משום אל תשקאו את נפשותיכם משמע דליכא איסור משום חגב טמא ולא אסר ליה אלא מפני שהוא חי ושזשיפא הוא ראשו ארוך כדאיתא פרק אין מעמידין (דף לו.) גבי העיד יוסי בן יעזר על איל קמנא דכן שמפרש רב פפא דאיל קמנא הוא שזשיפא ופליגי יוסי בן יעזר ורבנן בראשו ארוך ורב חייא בר אמי אמר סוסבל ופליגי בכנפיו חופין את רובו אי צעינא רובא דמנכר אבל בראשו ארוך דכ"ע לא פליגי דאסור וחוה תימיה דכיון דקי"ל דראשו ארוך שרי אמאי קאמר התם בר חייא בר אמי דאסור לכולי עלמא וגרסא לר"ת דגרס התם דכולי עלמא לא פליגי דשרי וכן מנא בספר ישן (ס' ט:) **וְאִם רָאִי אֶרְבֵּה בְּרָאִי** חרגול **וְאִם רָאִי חָרְגוֹל בְּרָאִי אֶרְבֵּה וְאִם רָאִי שְׁנִיחַם בְּרָאִי סִלְעָם וְאִם רָאִי סִלְעָם בְּרָאִי שְׁנִיחָם.** מה שלוקח תחלה ארצה וחרגול ומניח סלעם עד לבסוף אף על פי שהוא כתוב תחלה במקרא קודם חרגול וזה לפי שארצה וחרגול חלוקים זה מזה יותר ממה שחלוק כל אחד מהם ממלעם כי כל אחד מהם אין חלוק ממלעם אלא מדבר אחד או מגזחת או מונז אבל ארצה וחרגול חלוקים זה מזה בשני דברים שארצה אין לו גזחת ואין לו זנב וחרגול יש שניהם כדמוכח בסוגיא דחרגול יש לו גם גזחת כשיצא לפרש דסלעם קרא יתירא הוא ועוד י"ל דלכך

תפס ארצה וחרגול לפי שהם עיקר הדרשה כדמוכח בסמוך דמסיק דסלעם קרא יתירא הוא ותמא למשרי דראשו ארוך: **וְכִי תִּבְמֹא בֵּינָן דְּשׁוּ בַּאֲרֻבַּע סִימָנִין מִיֵּיתִינָן וְאִם פְּרִיבִין.** דסבירא ליה כללא בתרא דוקא כמו שפי' בקונטרס ולהכי לא אינטריך להו לכולהו דרדין כדאמר בפ' בכל מערבין (שיריוין כח.) דלמאן דאית ליה כללא בתרא דוקא מרבין כל דדמי ליה בשני דרדין אבל מאן דאית ליה כללא קמא דוקא לא מרבין עד דדמי ליה משלש דרדין אי הכי חרגול דאית ליה זנב ממי לא ליכתוב כו' אלא על כרחך מדאינטריך למכתב חרגול משום דלא הוה ילפינן ליה מארצה וסלעם לפי שיש לו זנב אם כן סבירא ליה דכללא קמא דוקא ולהכי מנריך שיהא דומה בכל הדרדין הואיל ובו גם כד שאין ראשו ארוך ננריך שיהא בו ואי"ת ואפילו יסבור דכללא קמא דוקא לא ינריך יותר משלשה סימנין דהא בפרק בכל מערבין (שם כח.) לא מנרכינן אלא רק שלשה דרדין אפילו למאן דאית ליה דכללא קמא דוקא והוה מזי לשנויי דהכא גמי לא ילפינן מפרט אלא שני סימנים דארבעה כנפים וכנפיו חופין את רובו אבל סימן דקרצולים ורגלים כתיב צהדיא אשר לו כרעים ממעל לרגליו ולא אתו מפרטא הלכך אי אמר כללא קמא דוקא מנריכי גמי או זנב או אין ראשו ארוך והשתא לא ילפינן מן הפרטות רק שלשה דרדין כמו בעירובין (ג"ז סז) ומיהו לא כריכינן לשנויי הכי אלא אפי' יהיו קרצולין כאן בחשבון הג' דרדין וגאמר שלא נכתבו כדי להוסיף שלשה

חרגול לא ליתוכב. דאחי מארצה וסלעם ואע"ג דלהן אין זנב ולו יש זנב: אלא. מאי טעמא לא אייתי מנייהו משום דאיכא למיפרך כו' וה"ג איכא למפרך: **וסיטי מארצה וחרגול.** צהצד השוה שצנן דארבעה סימנין: **דמאי פרכת.** להלד השוה אי פרכת מה לארצה שכן אין לו גזחת תאמר בסלעם הרי חרגול יוכיח ומה לחרגול דיש לו זנב הרי ארצה דאין לו זנב וחזר הדין הלד השוה שצנן ששין בצרענת סימנין ואין ראשן ארוך: **תנשו ענין.** זו מדה בתורה דבר שאינו ענין לגופו תנשו ענין לדבר אחר:

אלו טרפות פרק שלישי חולין

ציפורם כרמים. מין ארצה שלשניהם אין גזחת: **ואין לי אלא.** מין חגבים הצא לפנינו ואין לו גזחת יש לנו להציאן מארצה שיש כאן כלל ופרט וכלל כדמפרש לקמיה [סו.] אשר לו כרעים תאכלוים כלל ארצה פרט למיניהו חזר וכלל ויש נך לרבות צבעין הפרט הדומין לו בכל סימנין שיש לו ארבע סימנין דמתניתין ועוד חמישי: **שאין לו גזחת.** שאין ראשו מרוט: **הצא לפנינו ויש לו גזחת.** שאינו דומה לארצה אלא בצרבעה סימנין האמורין צמשנתו: **ס"ל סלעם זה ניפול.** ולזה יש גזחת והכשירו הכתוב והדר כתב למיניהו להיות כלל ולידון עם אשר לו כרעים בכלל ופרט וכלל ומציא צבעין הפרט את הדומה לו דהיינו אושקף וה"ה ליוחנא ירושלמיית וחדא מנייהו נקט דיש לו גזחת. ולקמיה [סז] פריך הא אמרן לעיל סלעם הוא רשון והכא מפרש ליה זה ניפול: **ואין לי.** להכשיר בשני דימין של כלל ופרט הללו: **אלא הצא לפנינו ואין לו גזחת.** דאיתרבי מלמינו דארצה: **והצא ויש לו גזחת.** דאיתרבי מלמיניהו דסלעם: **והצא ואין לו זנב.** כלומר וצלבד שיבא לפנינו וגרסא שאין לו זנב דלארצה וסלעם אין זנב ואכתי חמשה סימנין נינהו: **הצא ויש לו זנב מנין.** שאינו נריך לחזור אלא אחר ארבעת הסימנין: **ס"ל חרגול.** דיש לו זנב ולמיניהו חזר וכלל להכי לידון כעין הפרט ולהציא הכרספת והשחלנית וה"ה לערצוציא ואי גמי היא היא מר קרי ליה הכי ומר הכי: **ואין לי אלא הצא לפנינו.** בין אין לו גזחת ובין יש לו ובין שאין לו זנב ובין שיש לו דהא כולהו איתרבי: **והצא ואין ראשו ארוך.** כלומר וצלבד שיהא צא לפנינו ואין ראשו ארוך דהיינו חמשה סימנין דהנך כולהו אין ראשן ארוך: **הצא וראשו ארוך מנין.** וצלבד שידמה בצרענת הסימנין: **הרי אספ דן כו' לא ראי כרחך** אין סימני הטערה תלוי בזנב ובגזחת לא ביש לו ולא באין לו שהרי יש כאן אין לו וכשר ויש לו וכשר: **הצד השוה שצנן כו' אף כל כו'.**

ואפילו ראשו ארוך ולקמיה פריך מה להלד השוה שצנן שכן אין ראשן ארוך. וקרצולין גרסינן. ובין האוי תנא לתנא דלעיל ליכא אלא הכ' דרשה דהאי מרבה ראשו ארוך ותנא דברייתא דלעיל לית ליה: **הצדצור.** מין חגב טמא: **ס"ל חגב.** דלא אינטריך דהא איתרבו כל השוין להי בצרבעה סימנין: **ששמו חגב.** וכל האמורין ממעלה שמש חגבים: **יכול אין בו כל הסימנין הללו.** ולקמן [סו.] פריך מנא תיתי והא ארצה וחרגול כתיבי: **ס"ל למיניהו.** דחגב והיינו כללי כללות ופרטי פרטות דאמרינן לעיל [ע"ה] דהאי חגב ולמיניהו יתירי נינהו לדרשה וסלעם גמי מיייתרין ליה לקמן: **ה"ג פריך רב אחאי עד תנשו ענין לראשו ארוך** והדר גרסינן **במאי קמיפלגי עד כי האי גוונא מהכא** והדר גרס **אמר מר אי שמו חגב וכו': מה להלד השוה שצנן וכו'.** דהא ע"כ עד דדמי ליה לפרט בכל דרדין צעינן לתנא דבי רבי ישמעאל: **וד"ס.** ס"ל דכיון דדמי ליה במקלת מרבין ליה צבעין הפרט כדפליגי תנאי צעלמא^(א) בכל כלל ופרט וכלל דאיכא למאן דאמר כללא קמא דוקא והוה ליה כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שצפרט ואהני כללא בתרא שהוא מוסיף על הפרט מידי דדמי ליה לפרט בכל דרדין ואיכא למאן דאמר בתרא דוקא והוה ליה כלל מוסיף על הפרט ואיתרבו כל מיילי ואהניא כללא קמא למיהו ^(ד) בכלל ופרט למעוטי מידי דלא דמיא ליה לגמרי אבל מידי דדמי ליה במקלת לא מזי למעוטי דהא בתרא דוקא ותנא דבי רבי ישמעאל כמאן דאמר בתרא דוקא **ס"ל:** **אי הכי**

חרגול לא ליתוכב. דהאי מארצה וסלעם ואע"ג דלהן אין זנב ולו יש זנב: אלא. מאי טעמא לא אייתי מנייהו משום דאיכא למיפרך כו' וה"ג איכא למפרך: **וסיטי מארצה וחרגול.** צהצד השוה שצנן דארבעה סימנין: **דמאי פרכת.** להלד השוה אי פרכת מה לארצה שכן אין לו גזחת תאמר בסלעם הרי חרגול יוכיח ומה לחרגול דיש לו זנב הרי ארצה דאין לו זנב וחזר הדין הלד השוה שצנן ששין בצרענת סימנין ואין ראשן ארוך: **תנשו ענין.** זו מדה בתורה דבר שאינו ענין לגופו תנשו ענין לדבר אחר: **במאי**

מסורת חש"ם

א) [נקודות יג. וש"נ], ב) [ויקרא יא], ג) [שיריוין כח.], ד) י"ל ככלל, ה) [גמס' ע"ז לו: ד"ה בראשו ארוך כו' סימנו וגירסא זו מנאלת בפ"י ר"ת], ו) ובעל המאור גרס הכי לא ראי ארצה כראי סלעם ולא ראי סלעם כראי ארצה לא ראי שניהם כראי חרגול ולא ראי חרגול כראי שניהם וכתב על גי' אסוקנא דסלעם קרא יתירא הוא דמארצה וחרגול אמו ומכלל ופרט וכלל דרבי ישמעאל אייתו וכו' ע"ש ועין בס' ת"ח,

תורה אור השלם

1. את אלה מקהם ותאכלו את הארבה למיננו ואת השלעם למינהו ואת החרגול למינהו ואת החגב למינהו: ויקרא יא כב